
Кирило Панченко

асистент Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
м. Кіровоград

СКІФСЬКІ КУРГАНИ В БАСЕЙНІ ІНГУЛУ НА КІРОВОГРАДЩИНІ

У статті опубліковані матеріали археологічних досліджень 1973 р. трьох пізньоскіфських курганів у степовій зоні Кіровоградщини.

Ключові слова: ранній залізний вік, скіфи, курган, катакомба, поховальний обряд.

У 1973 р. археологічною експедицією Кіровоградського краєзнавчого музею (тепер Кіровоградський обласний краєзнавчий музей) біля с. Воронцівка Новгородківського району під час спорудження водосховища були проведені рятівні розкопки восьми курганів епохи бронзи та раннього залізного віку. Результати археологічних досліджень були частково залучені автором розкопок, Н.М. Бокій під час написання дисертації [3, с. 78] та згадуються в одній з публікацій [11, с. 19]. Артефакти, отримані під час археологічних розкопок зберігаються у фондах Кіровоградського обласного краєзнавчого музею, а рукописні польові матеріали та звіт – у фондах археологічного музею імені Нінель Бокій Кіровоградського державного педагогічного університету.

Біля с. Воронцівка знаходилося дві групи курганів. Перша група складалась з п'яти насипів (№ 1–5). Друга група – з двох насипів (№ 7–8). Окремий курган (№ 6) знаходився на лівому березі р. Кам'янки за 3,5–4 км на південно-східній околиці села. Серед восьми різночасових курганів до скіфського часу належать кургани № 1, 2 та 4.

Курган 1. Висота 0,7 м, діаметр – 20 м. Скіфське поховання було здійснене в катакомбі. На глибині 3,2 м від давнього горизонту зафіксована вхідна яма прямокутної форми (1,8 × 1,4 м), орієнтована за віссю північний захід – південний схід. Біля південно-східної стінки ями, на глибині 2 м, зафіксована сходинка шириною 0,2 м. Дно мало пологий спуск у поховальну камеру, розташовану перпендикулярно до вхідної ями. Катакомба прямокутної форми (2,4 × 1,7 м) орієнтована в напрямку північний схід – південний захід, глибина від рівня давнього горизонту 3,4 м.

Могила пограбована у давнину. В заповненні ями безсистемно траплялися людські кістки. У катакомбі під південно-східною стінкою знаходилися залишки кістяка. *In situ* збереглися кістки обох ніг, променеві кістки та кисть лівої руки. Кістяк лежав на спині у випростаному положенні головою на південний захід.

У заповненні знайдені: бронзовий наконечник стріли, декілька залізних панцирних пластин. Також у насипу кургану були виявлені два фрагменти ручок амфор [2, с. 2].

Курган 2. Висота – 0,75 м. Діаметр – 25 м. В насипу на глибині 0,5 м зафіксовані залишки дерев'яного перекриття. Могильна яма прямокутної форми (2,5 × 1,8 м), орієнтована в напрямку захід – схід, глибина від рівня давнього горизонту 2 м. Яма мала потужне перекриття з колод, яке виходило далеко за її межі. Більшість із колод укладені радіально до центру, окремі – перпендикулярно до стінок ями.

Поховання пограбоване. Кістяк лежав у випростаному стані на спині головою на захід. *In situ* збереглася верхня частина тіла та стегнові кістки ніг. У заповненні знайдені залізні панцирні пластини, фрагменти кількох бронзових пластинок від захисного поясу, фрагмент залізного предмету, велика бронзова конічна ворворка. Зліва від ноги виявлений залізний підток, а зліва від голови – залишки жертвовної їжі.

В насипу кургану знайдені фрагменти стінок амфор [2, с. 2–3].

Курган 4. Висота – 0,5 м. Діаметр – 20 м. В центрі кургану знаходилось поховання в катакомбі. Вхідна яма прямокутної форми (2,2 × 1,5 м) орієнтована в напрямку північний схід – південний захід, знаходилась на глибині 3,8 м від рівня давнього горизонту. Біля північно-східної стінки на глибині 2,5 м облаштована сходинка шириною 0,15 м.

До поховальної камери вів похилий спуск. Поховальна камера знаходилась на одній осі з вхідною ямою (південний захід – північний схід). Розміри ями – 2,8 × 2,4 м.

Могила пограбована у давнину. Кістки похованого розкидані. Серед інвентарю зберігся фрагмент залізної панцирної пластини та дві залізні ворворки [2, с. 5].

Кургани біля с. Воронцівка за сукупністю рис поховального обряду та артефактами можуть бути віднесені до IV ст. до н. е. Враховуючи нечисельність скіфських пам'яток басейну Інгулу, подальша інтерпретація матеріалів Воронцівських курганів доповнить наявну інформацію про поховальний обряд та матеріальну культуру населення зазначеного регіону у пізньоскіфський час.

Список використаних джерел та літератури:

1. Алексеев А.Ю., Мурзин В.Ю., Ролле Р. Чертомлык (Скифский царский курган IV в. до н.э.). – К., 1991. – 431 с.
2. Бокий Н.М. Отчет о раскопках Кировоградского краеведческого музея за 1973 год // АМБ 1973/1
3. Бокий Н.М. Скифский период на пограничьи степи и лесостепи в Днепровском Правобережье: диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук: 07.00.06 «Археология» / Н. М. Бокий. – К., 1979. – 241 с.
4. Галанина Л.К. Скифские древности Приднепровья // САИ. – 1977. – Вып. Д 1-33. – 68 с
5. Ильинская В.А., Тереножкин А.И. Скифия VII– IV вв. до н. э. – Киев: Наукова думка, 1983. – 380 с.
6. Ковпаненко Г.Т., Бессонова С.С., Скорый С.А. Памятники скифской эпохи Днепровского Лесостепного Правобережья (Киево-Черкасский регион). – Киев: Наукова думка, 1989. – 333 с.
7. Мелюкова А.И. Вооружение скифов // САИ. – Вып. Д 1 – 4. – М., 1964. – 113 с.
8. Ольховский В.С. Погребально-поминальная обрядность населения степной Скифии (VII – III вв. до н. э.). – М., 1991. – 253 с.
9. Петренко В.Г. Правобережье Среднего Приднепровья в V-III вв. до н. э. // САИ. – 1967. – Вып. Д 1-4. – 180 с.
10. Полін С.В. Хронологія ранньоскіфських пам'яток // Археологія. – 1987. – №59. – С. 17–36.
11. Черенко Е.В. Скифские погребальные памятники степей Северного Причерноморья / [Черенко Е.В., Бессонова С.С., Болтрик Ю.В., Полин С.П., Скорый С.А., Бокий Н.М., Гребенников Ю.С.]. – К., 1986. – 368 с.

Анатолій Гуцал

доцент кафедри архівознавства,
спеціальних історичних і правознавчих дисциплін
Кам'янець-Подільського
національного університету ім. І. Огієнка

КУРГАН №11 ІЗ КОЛОДІЇВСЬКОГО НЕКРОПОЛЯ

У статті повідомляється про результати розкопок одного із курганів скіфського часу біля села Колодівка на Хмельниччині, який відрізняється від інших топографією та деякими конструктивними особливостями насипу.

Ключові слова: Колодівка, курган, сіроглиняна гончарна кераміка, горщик, миска.

В околицях с. Колодівка Кам'янець-Подільського району Хмельницької області розташовані три групи курганів ранньоскіфського часу (VII-VI ст. до н.е.). Займають вони підвищені місця північно-західніше, північно-східніше і південніше села (рис. 1). Археологічна експедиція Кам'янець-Подільського національного університету присвятила їх дослідженню кілька літніх сезонів. Всього розкопками було охоплено 21 курган.

Курган №11 не входив у жодну із зазначених груп. Він знаходився на полях колишнього с. Теремці, зараз затопленого Дністровським водоймищем, за 2 км на схід від курганної групи II, на орному полі за 45 м лівіше дороги, що веде до Бакотської затоки (рис. 1). До сучасного краю води від нього залишалося біля 100 м, а до старого русла річки було близько 0,8-0,9 км. Місцина має дуже плавний нахил на схід і більш крутий спуск в сторону півдня. Даний курган розташований в тому ж районі с. Теремці, де при оранці поля у 70-х рр. XX ст. знайдено вудила киммерійського часу [2, с. 55-57].

Насип повністю відсутній, його вдалось простежити за камінням, яке виорю-

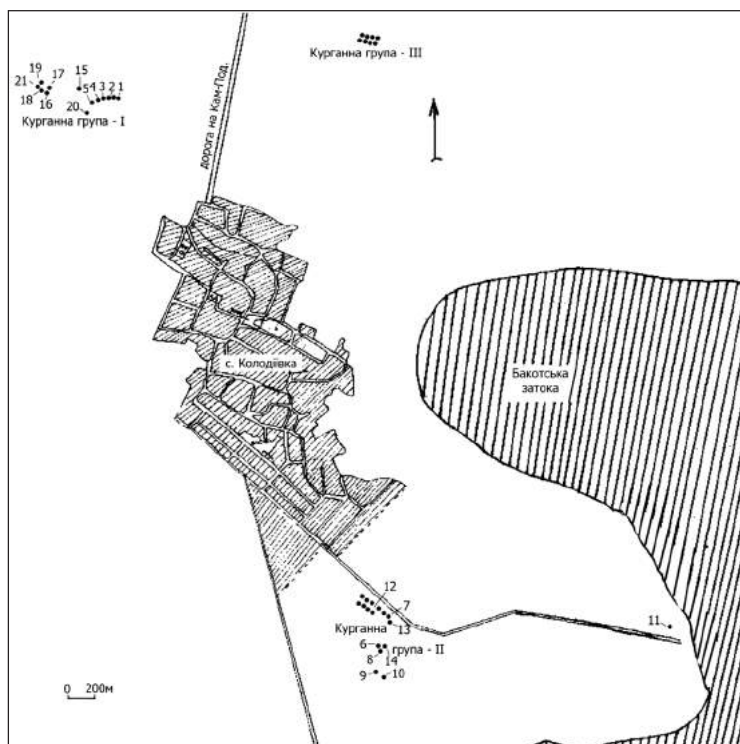

Рис. 1. Схематичний план розташування курганів в районі с. Колодівка